

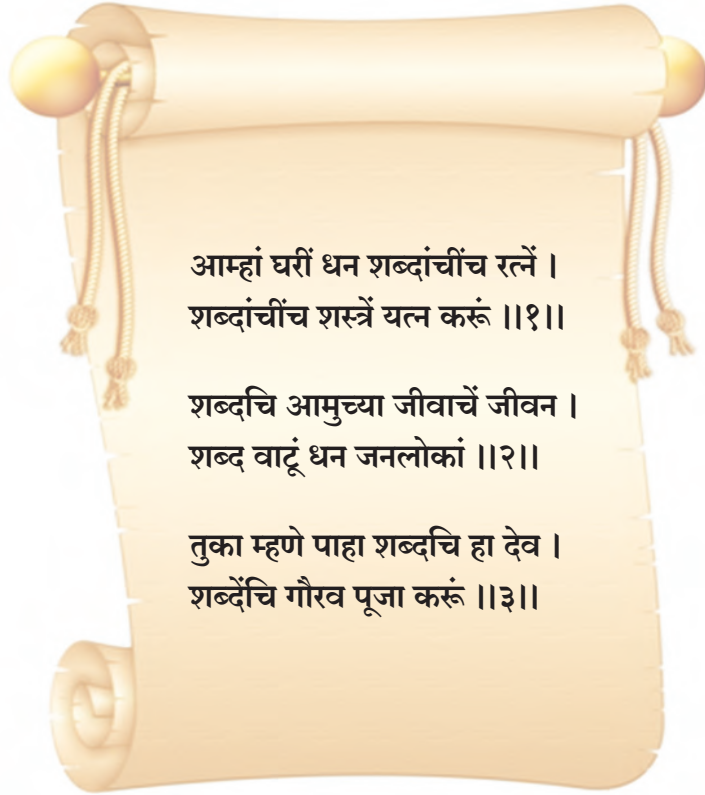
२१. संतवाणी

(अ)

संत तुकाराम (१६०८ ते १६५०) : वारकरी परंपरेतील श्रेष्ठ संतकवी. त्यांच्या रचनांमध्ये अध्यात्म, भक्ती आणि व्यवहार यांची सांगड घातलेली दिसते. ढोंग, दैववाद, अहंकारी वृत्ती, दुराचार इत्यादींचा परखड समाचार त्यांनी आपल्या अभंगांमधून घेतलेला आहे. प्रेम, नैतिकता, करुणा व सर्वांमध्ये ईश्वराचे अस्तित्व ही मूल्ये स्वीकारून आदर्श प्रापंचिक जीवन कसे जगावे, याचा उपदेश ते आपल्या अभंगांतून करतात. त्यांच्या अभंगातील ओळींना सुभाषिताचे मोल प्राप्त झाले आहे.

प्रस्तुत अभंगात संत तुकाराम महाराज यांनी शब्दांचे महत्त्व विविध उदाहरणे देऊन पटवून दिलेले आहे.

● ऐका. वाचा. म्हणा.

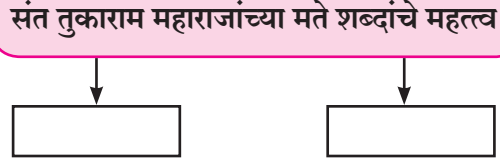
सकलसंतगाथा खंड दुसरा : श्रीतुकाराममहाराजांची अभंगगाथा
अभंग क्रमांक १६२७
संपादक : प्रा. डॉ. र. रा. गोसावी

भावार्थ : संत तुकाराम महाराज सांगतात, “आमच्या घरी धन कोणते? तर शब्दरूपी रत्ने हेच आमचे धन आहे. आमच्या शब्दांना रत्नांचे मूल्य प्राप्त झालेले आहे. समाजप्रबोधनासाठी, स्वतःचे मत पटवून देण्यासाठी आम्ही शब्दरूपी शस्त्र जाणीवपूर्वक वापरतो. कधी समाजप्रबोधनासाठी अत्यंत परखड शब्दांचा वापर करतो, तर कधी मृदू शब्दांत चर्चा करतो, बोलतो. शब्द हेच आमच्या जीवनाचे सर्वस्व आहे. समाजातील लोकांना धन म्हणून आम्ही शब्दच वाटतो. म्हणजेच शब्दांच्या माध्यमातून अनमोल असा उपदेश करून लोकांचे जीवन सुधारतो. शब्द आमच्यासाठी देवस्वरूप आहेत, म्हणून या शब्दांचा गौरव व सन्मान करून आम्ही त्याची पूजा करतो.”

स्वाध्याय

प्र. १. आकृती पूर्ण करा.

प्र. २. सूचनेनुसार सोडवा.

(अ) 'धन' हे उत्तर येईल असा प्रश्न तयार करा.

(आ) संत तुकाराम महाराज शब्दांचा गौरव करतात कारण.....

प्र. ३. खालील संकल्पना स्पष्ट करा.

(अ) शब्दांचीच रत्ने _____

(आ) शब्दांचीच शस्त्रे _____

प्र. ४. शब्द हे संत तुकाराम महाराजांचे सर्वस्व आहे, या अर्थाची कवितेतील ओळ शोधा.

प्र. ५. तुमच्या शब्दांत उत्तरे लिहा.

(अ) 'शब्द वाटूं धन जनलोकां' या ओळीचा तुम्हांला समजलेला अर्थ स्पष्ट करा.

(आ) संत तुकाराम महाराज शब्दांचा गौरव का व कसा करतात ते तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.

(इ) 'शब्दांचे सामर्थ्य अफाट असते' या विधानाबाबत तुमचा अनुभव लिहा.

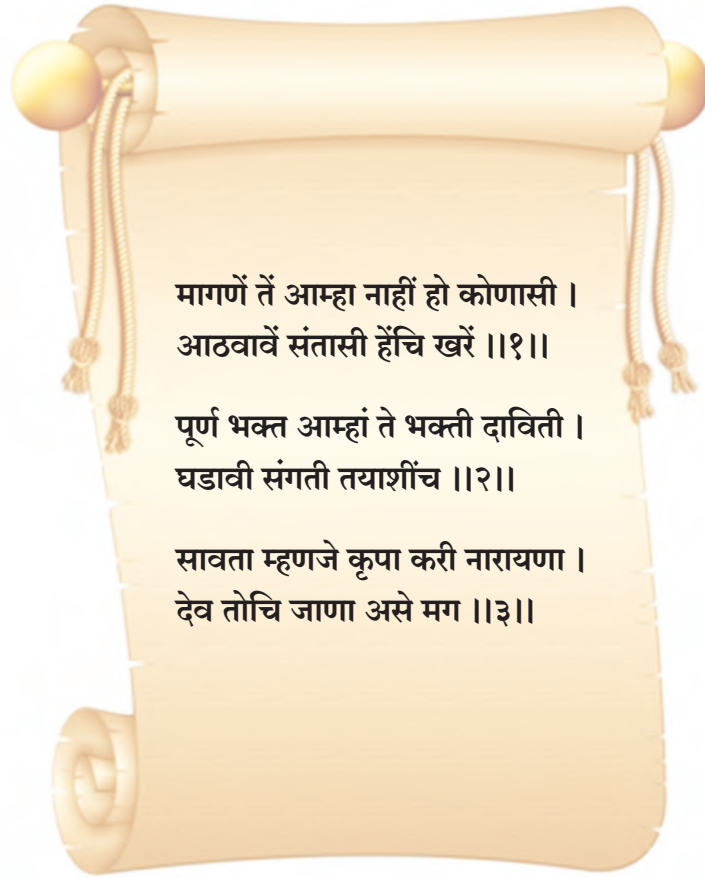

(आ)

संत सावता माळी (अंदाजे १२५० ते १२९५) : नामदेवकालीन सुप्रसिद्ध संत. आपला व्यवसाय हाच परमार्थ मानून ते भजन-नामस्मरण करत शेतात-मळ्यात राबत असत. प्रत्येकात सुप्त अवस्थेत परमतत्त्व असते, ते भक्तिभावाने जागृत करायचे असते हा त्यांचा महत्त्वाचा विचार. त्यांचे अभंग आशयाने समृद्ध आणि आविष्काराच्या दृष्टीने प्रासादिक आहेत.

प्रस्तुत अभंगात संत सावता महाराज नेहमी संतांची आठवण मनात राहावी, असे मागणे परमेश्वराकडे मागतात.

● ऐका. वाचा. म्हणा.

सकलसंतगाथा खंड पहिला : संत सावता माळी अभंगगाथा

अभंग क्रमांक ७

संपादक : प्रा. डॉ. र. रा. गोसावी

भावार्थ : संत सावता महाराज म्हणतात, “हे परमेश्वरा, आम्हांला कोणाजवळ काही मागणे मागायचे नाही. आम्हांला नेहमी संतांची आठवण राहावी हीच खरी आमच्या मनातील इच्छा आहे. संत हेच खऱ्या अर्थाने भक्तीचा मार्ग दाखवतात, म्हणून आम्हांला संतांचा सहवास सतत लाभावा. त्यासाठी परमेश्वरा, कृपा करून आम्हांला संतांची भेट घडव, कारण संत हेच आमच्यासाठी देव आहेत.”

स्वाध्याय

प्र. १. चौकटी पूर्ण करा.

- (अ) संत सावता महाराजांची मागणी →
- (आ) संतांनी दाखवला तो मार्ग →

प्र. २. सूचनेनुसार करा.

- (अ) अभंगात आलेला परमेश्वर या अर्थाचा दुसरा शब्द लिहा.
- (आ) 'संत' हे उत्तर येईल असा प्रश्न तयार करा.
- (इ) संत सावता महाराजांना कोणाची संगत हवी? (एका वाक्यात उत्तर लिहा.)

प्र. ३. तुमच्या शब्दांत उत्तरे लिहा.

- (अ) संत सावता महाराजांचे मागणे तुमच्या शब्दांत लिहा.
- (आ) संत सावता महाराज संतांचा सहवास लाभण्याची मागणी का करतात ते स्पष्ट करा.
- (इ) 'सर्वच भक्त संतांना परमेश्वर रूप समजतात' हा विचार अभंगाच्या आधारे पटवून द्या.

उपक्रम : खालील संतांची माहिती मिळवा आणि दिलेल्या मुद्द्यांनुसार लिहा.

संत मुद्दे	संत ज्ञानेश्वर	संत नामदेव	संत एकनाथ	संत तुकडोजी महाराज
पूर्ण नाव				
काळ				
प्रसिद्ध ग्रंथ				
प्रसिद्ध सुवचन				
एखादा अभंग				

HD4VUQ